

- ✓ Voor wie wat apart wil
- ✓ Winterharde, zelfredzame dieren
- ✓ Van kleurslag naar ras
- ✓ Levend erfgoed

Brandrode Rund

Geschiedenis in 't kort

Net als alle gedomesticeerde runderen stamt het Brandrode Rund af van het oorspronkelijke, sobere en winterharde, zwartbruin (voor de stieren) tot roodbruin (voor de koeien) gekleurde oerrund. Brandrode runderen maakten tot voor kort onderdeel uit van het Maas-Rijn-IJssel veeslag, ook wel MRIJ genoemd. Historisch gezien zijn er dwarsverbanden te vinden met het Duitse 'Rotbunte vee' en het Belgische 'Kempische Rund'. Door het NRS zijn vanaf 1907 drie 'veeslagen' erkend: Zwartbont, Blaarkop en Roodbont. Binnen het Roodbonte vee kwamen van oudsher zeer donkere, 'Brandrode' dieren voor, zowel in Nederland, België als in Duitsland.

MRIJ is de basis

De MRIJ-fokkerij ontstond aan het begin van de 20e eeuw. De basis werd gelegd met in het rivierengebied voorkomende sobere, sterke, makke en gelijkmatige koeien. Voor de Tweede Wereldoorlog bleken met name de donkerrode dieren bepalend voor de MRIJ-fokkerij, wegens hun uitgesproken dubbeldoel-eigenschappen. Deze koeien hadden een wat kromme rug, stevige schouders en een forse hals, een dikke spierbedekking en gevulde lendenen, lange bekkens en forse ruimte voor longen en hart. Met dergelijke dieren fokte men in een gebied langs de IJssel, de West-Achterhoek, Salland, Twente en een strook tot aan Zuidwest-Drenthe maar ook in Oost-Brabant, Noord-Limburg en het Land van Maas en Waal.

Na de Tweede Wereldoorlog werd gefokt op melkproductie en maakte de rood- of kastanjebruine tint plaats voor lichtrode en witte kleurpatronen. Dat zat een aantal boeren niet lekker. Sommigen waren zo verknocht aan die oorspronkelijkheid dat ze eigen stieren gingen gebruiken met als gevolg dat hun vee genetisch geïsoleerd raakte van wittere MRIJ-dieren. Zo conserveerden deze idealisten niet alleen het kleurpatroon maar ook het type van het vroegere MRIJ-vee, dat inmiddels is gepromoveerd van "kleurslag" tot "ras".

Het Brandrode Rund wordt nu als een apart rundveeras onderscheiden. Door hun robuustheid en weerstand zijn Brandrode Runderen ook geschikt voor natuurbegrazing. Inmiddels hebben de Brandrode Runderen een eigen stamboek en hebben zowel

cultuurhistorische organisaties, professionele veehouders als hobbyboeren de handen ineen geslagen om het ras te behouden. Met ondersteuning van onderzoek wordt een fokprogramma ontwikkeld, en wordt gewerkt aan instandhouding van het ras en aan verbreding van de bloedvoering.

"Dan heb je iets aparts"

Rasomschrijving

Brandrode runderen zijn egaal diep donkerrood of bruinrood van kleur met witte aftekeningen: een witte kol, een witte buik, witte staartpunt en witte sokken. Tong en gehemelte zijn soms gepigmenteerd. Op sommige plaatsen van het lichaam, met name aan de kop en de poten, neigt de kleur meer naar zwartachtig rood. Vanwege deze geblakerde kleur is de naam "Brandrood" ontstaan.

Brandrode runderen zijn middelgroot; het exterieur vertoont qua algemeen voorkomen een evenredig harmonisch gebouwd dier van het melkveestype met een rechte, vlakke rug, met voldoende bespiering, met sterke benen en klauwen en waarbij aan het uier minder zware eisen worden gesteld dan bij melkveerassen. Het zijn rustige en vriendelijke dieren, wat hen goed hanteerbaar maakt. Ze zijn goed bestand tegen voederovergangen en wisselende weersomstandigheden. Het Brandrode Rund is sterk en sober, kan zich goed aanpassen en blijkt redelijk winterhard. Daardoor kunnen ze het hele jaar door buiten verblijven. Het beenwerk is idealiter krachtig en niet te zwaar en droog met soepele, sterke gewrichten, voldoende gehoekt en evenwijdig. De dieren zijn vruchtbaar, kalven gemakkelijk en bezitten goede moedereigenschappen. In natuurgebieden gehouden Brandroden zogen hun eigen kalveren. Op enkele veehouderijbedrijven worden de Brandroden als melkvee gehouden.

Rasbehoud

In 2001 werd de Stichting 'Het Brandrode Rund' in het leven geroepen om de bedreigende situatie van nog slechts 100 resterende Brandroden via gerichte fokplannen te verbeteren. Er was nauwelijks sperma voorradig en er was sprake van inteelt. Er kwam een landelijke oproep voor aanmelding van Brandrode Runderen. Naar aanleiding van deze oproep en de daaropvolgende inspectie werden bij veel dieren echter Holstein-

“Mooie dieren die passen in dit gebied”

en vleesvee-invloeden vastgesteld. Toch groeide het aantal dieren naar ca. 200. Er was inmiddels wel van meer stieren sperma gewonnen en in de Genenbank opgeslagen maar omdat dit van één bedrijf afkomstig is, was het gevaar voor inteelt nog niet geweken. Per 2008 is van 12 Brandrode stieren sperma opgeslagen in de Genenbank (Tabel 1), evenals een aantal (14) embryo's (van 3 koe-stier combinaties).

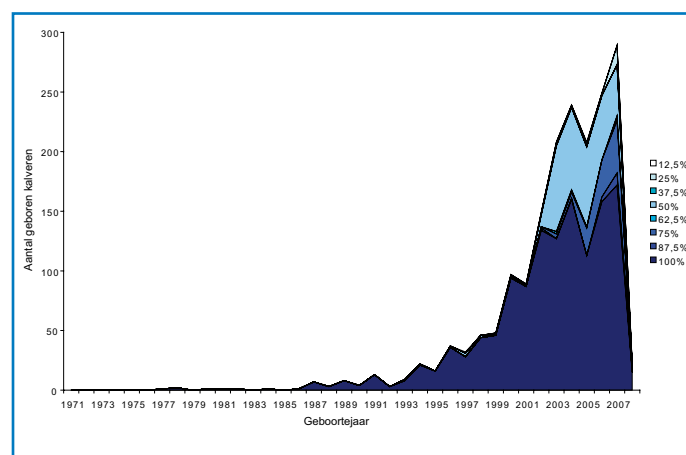
In 2004 werd het stamboek gesloten met een veebeslag van ca. 500 dieren. De Stichting begon aan een nieuwe periode en werd omgezet naar een Vereniging. Ook werd toen van 3 nieuwe, onverwante stieren sperma gewonnen volgens de hoogste veterinaire standaard (EU-norm) en een deel van het sperma werd in de Genenbank opgeslagen. De Vereniging is aangesloten bij het NRS (tegenwoordig: CRV) en bij de Federatie Vleesveestamboeken Nederland. De Vereniging telt 48 leden en 'vrienden' die 3 x per jaar de Nieuwsperiodiek 'Brandrood in het Landschap' ontvangen en ledendagen bezoeken. In 2007 kent het stamboek 454 vrouwelijke fokdieren en 66 mannelijke dieren.

Na de landelijke oproep in 2001 kocht de Vereniging 'Het Brandrode Rund' dieren aan van zoveel mogelijk onverwante

Tabel 1. Aantal geselecteerde mannelijke dieren per ras waarvan doses sperma opgeslagen zijn in de genenbank (op 16 december 2008).

Ras	Aantal mannelijke dieren	Aantal doses sperma
Brandrode Rund	12	2.893
Groninger Blaarkop (rood)	59	3.737
Groninger Blaarkop (zwart)	31	3.179
MRIJ	420	17.976
Holstein Friesian	7.037	91.317
Fries Hollands	310	24.129
Fries Roodbont	75	13.973
Lakenvelder	10	476
Witrik	7	629

bloedlijnen. Sinds de jaren '80 van de 20e eeuw heeft Marlies Hermans Brandrode Runderen verzameld op haar Natuurboerderij "Aan de Dijk" te Beuningen. Op basis van deze runderen uit zoveel mogelijk bloedlijnen heeft zij een uniforme kudde gefokt die in samenwerking met Staatsbosbeheer en Stichting Ark wordt ingezet voor begrazingsbeheer in het reservaat Beuningse Uiterwaarden. Aangekochte dieren uit onverwante lijnen in Noord-Brabant, Noord-Limburg en de Veluwe worden in samenwerking met de Vereniging Natuurmonumenten en de Stichting 'Het Geldersch Landschap' ingezet voor begrazingsbeheer in (1) oud-Hollandse cultuurlandschappen, zoals Kraanvense Heide (Loon op Zand) en De Groote Modderkolk (Loenen) en (2) Geldersche Landschappen, zoals Duno /Doorwerth en de Regulieren (Beusichem). Met het oog op de inteeltbeperking is voor de fokkerij in deze terreinen een stierenpool ingesteld op advies van de Vereniging 'Het Brandrode Rund'.

Figuur 1. Totaal aantal geregistreerde kalveren met 1/8 tot 8/8 Brandroodbloed, tussen 1971 en 2007.

Demografische analyse

Er is een demografische analyse uitgevoerd om een beeld te krijgen van de trend in het aantal raszuivere en gekruiste Brandrode Runderen over de jaren heen. Hiertoe is eerst de populatie opgesplitst per rasdeel (1/8, ..., 8/8). Daarna is in een grafiek het aantal kalveren uitgezet dat per jaar geboren wordt per rasdeel. De getoonde trend in de grafiek in Figuur 1 laat zien dat er in de jaren '80 en '90 al wel enkele Brandrode Runderen geboren zijn, al zijn die toentertijd wellicht nog als

Fokdoel

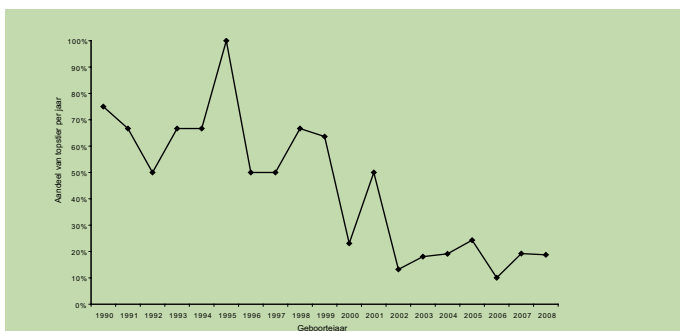
Het fokdoel kan omschreven worden als het fokken van runderen, die geheel 'brandrood of bruinrood' zijn, met een witte kol, een witte staartpunt, witte onderbuik en witte sokken. Op sommige plaatsen van het lichaam, met name aan de kop en de poten, bezit de kleur pigment dat meer naar zwartachtig rood neigt. De dieren moeten uitmunten in een grote mate van soberheid en een groot aanpassingsvermogen in de vrije natuur, zodat ze het hele jaar door in de buitenlucht kunnen verblijven. Ze dienen een uitermate vriendelijk karakter te bezitten ten opzichte van koppelgenoten en van de mens in de vrije natuur. Ze dienen tot op hoge leeftijd een goede vruchtbaarheid te hebben, gemakkelijk af te kalven en in staat zijn om hun eigen kalveren te zogen.

MRIJ geregistreerd. Later, na de landelijke oproep in 2001, zijn deze dieren alsnog met terugwerkende kracht omgezet naar Brandrood. Eind jaren '90, begin 2000, resteerden nog zo'n 100 Brandrode Runderen. Daarna worden ieder jaar weer meer dan 100 zuivere kalveren (100%) geboren en geregistreerd als Brandrood. In 2007 voeren de meeste kalveren 100% Brandroodbloed en slechts 16 maar 25% of minder.

De meeste Nederlandse runderrassen laten een duidelijke afname in het aantal raszuivere kalveren zien vanaf de jaren '80. Ook voor Brandrood, maar omdat de dieren voorheen nog als MRIJ geregistreerd werden, is die teruggang niet te zien. Hierdoor onderscheidt het Brandrode Rund zich dus, omdat het recent gedefinieerd is als apart ras. Er worden wel dieren toegevoegd aan het stamboek, maar het ras heeft nog steeds de status 'zeldzaam'.

Genetische analyse

Lange tijd was er een beperkt aanbod van stieren dat aan de rasstandaard voldeed. Veel stieren hadden invloeden van de Holstein of van vleesrassen. Een beperkt aanbod van stieren vergroot de kans dat één enkele stier een groot aandeel heeft in het totaal aantal nakomelingen. In 1995 was er maar 1 raszuivere Brandrode stier die ingezet kon worden. Dit resulteerde dus ook direct in de enige vader van alle raszuivere kalveren geboren in dat jaar (100% van alle zuivere Brandrode nakomelingen). Figuur 2 laat zien dat sinds 2000 het aandeel van de populairste fokstier daalt. Dit heeft een positief effect op de gemiddelde verwantschapsgraad van de populatie en op het behoud van de genetische diversiteit in de populatie.

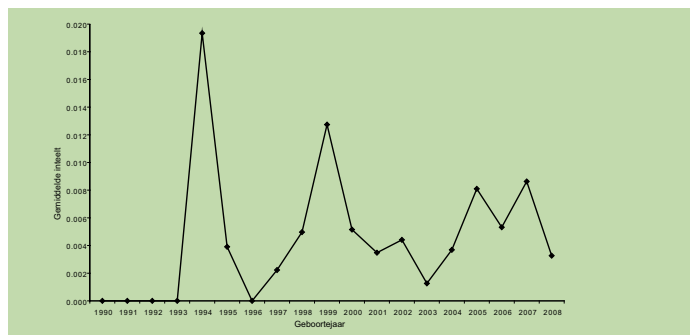

Figuur 2. Percentage nakomelingen van de meest populaire stier per jaar ten opzichte van alle Brandrode kalveren geboren in dat jaar.

Het resultaat van deze hoge percentages nakomelingen van de meest populaire stier is terug te zien in de hoge gemiddelde verwantschap in de populaties geboren in die jaren; tot wel 17%. Met het toenemen van het stieraanbod, neemt die verwantschap ook weer af, de laatste jaren rond 2% (Figuur 3).

Figuur 3. De gemiddelde verwantschap in de Brandrode populatie tussen 1990 en 2008.

Figuur 4. Gemiddelde inteelt van raszuivere Brandrode Runderen, geboren tussen 1990 en 2008.

Het gevaar van een hoge mate van verwantschap is de kans op inteelt. Inteelt ontstaat als verwante dieren gepaard worden en kan samengaan met ongewenste effecten zoals inteeltdepressie in gezondheidskenmerken of het tot uiting komen van recessieve genen, waardoor bepaalde genetische gebreken (weer) zichtbaar worden. Een dier is alleen ingeteeld als beide ouders familie van elkaar zijn. Het maakt niet uit of de ouders zelf ingeteeld zijn of niet. Dus de inteelt van de stier wordt niet doorgegeven aan zijn nakomelingen. Inteelt wordt onvermijdelijk als alle dieren gemiddeld steeds een beetje meer verwant aan elkaar worden. Bij inteeltbeperking is het dus belangrijk de toename van de verwantschapsgraad op rasniveau te beperken. Algemeen geldt dat de inteelttoename maximaal 0,5% per generatie mag zijn.

“Geschikt voor natuur- en landschapsbeheer”

Op basis van de gegevens tussen 1990 en 2007 in Figuur 4 is de inteelttoename berekend op 0,05% per jaar. Dit komt overeen met een inteelttoename van 0,28% per generatie, bij een generatie-interval van 5,5 jaar.

Bedrijfs- en rasvergelijkingen binnen EURECA

Een belangrijke vraag in het EURECA-project is waarom sommige regionale rassen het “goed” doen en andere rassen (nog steeds) afnemen in aantal. Waarom kiest in Nederland de ene veehouder specifiek (of steeds vaker) voor het Brandrode Rund? Wat zijn de sterke en zwakke kanten van het ras?

“Er valt geen dubbeltje mee te verdienen”

Voor het EURECA-project zijn in Nederland 22 houders van Brandrood vee, 25 MRIJ-veehouders en 23 Blaarkop-houders geïnterviewd (zie Tabel 2). De gemiddelde omvang van de bedrijven met Brandrode runderen is 16 koeien op 34 ha, waarvan 19 ha in eigendom is. De meerderheid heeft echter 2-10 Brandrode koeien per bedrijf. De Blaarkopbedrijven daarentegen hebben 39 koeien op 50 ha, waarvan 39 ha in eigendom. De MRIJ-boeren hebben gemiddeld meer koeien (56), maar een kleiner areaal (39 ha, waarvan 31 ha in eigendom). Voor slechts 23% van de ondervraagde houders van Brandrood komt 75 tot 100% van het gezinsinkomen uit hun bedrijf. Dit impliceert een hoog gehalte van hobby/parttime boeren. Van de geïnterviewde MRIJ- en Blaarkopboeren haalt respectievelijk 88 en 83% het merendeel van het gezinsinkomen uit het bedrijf.

De gemiddelde leeftijd van de 22 geïnterviewde Brandroodboeren is 51 jaar, met een range van 39 tot 61 jaar en 72% daarvan heeft een opleiding op MBO/HBO-niveau en 28% heeft een universitaire opleiding. De leeftijd van de MRIJ- en Blaarkopboeren komt overeen; respectievelijk 52 en 50 jaar. Het percentage

boeren met een universitaire opleiding ligt lager bij de MRIJ- en Blaarkopboeren.

De drie rassen zijn allemaal dubbeldoelrassen, waarbij de Blaarkop- en MRIJ-koeien nog veelal ingezet worden op melkveebedrijven en de Brandrode runderen vaak in natuurgebieden staan of als zoogkoeien gehouden worden. Hierdoor is het productie-doel minder belangrijk voor het Brandrode Rund in vergelijking met andere rassen.

Het Brandrode Rund staat bekend om haar duurzaamheid, sterk beenwerk (met harde klauwen) en vruchtbaarheid. Alle drie de rassen zijn rustig en hebben een goede bespiering. De koeien zijn sober en kunnen zichzelf goed redden bij veranderende omstandigheden.

Tabel 2. Overzicht van bedrijfs- en veehoudergegevens per ras

	# bedrijven	# koeien	# ha (eigendom)	% hoofdkomen	leeftijd	% HBO of lager
Brandrood	22	16	34 (19)	23	51	72
Blaarkop	23	39	50 (39)	83	50	67
MRIJ	25	56	39 (31)	88	52	88

Eureca

1 mei 2007 is het EURECA-project (*Towards (self)sustainability of EUropean REgional Cattle breeds*) gestart. Aan dit project doen partners uit 10 verschillende Europese landen mee (zie ook: <http://www.regionalcattlebreeds.eu/>). De partners in het project (10 landen) vragen zich af hoe we in Europa van elkaar kunnen leren om betere strategieën voor het behoud van deze rassen te ontwikkelen. Er zullen in het EURECA project minimaal 15 rassen uit 10 landen gedetailleerd onder de loep genomen worden; voor Nederland zijn het Brandrode Rund, de Groninger Blaarkop en de MRIJ uitgekozen.

Opinie veehouder over Brandrode ras

Het uiterlijk van de koe (kleur en type) wordt belangrijk gevonden door de geënteerden. De belangrijkste functie van het Brandrode Rund is (jaarrond) begrazing (36%), gevolgd door vleesproductie en toerisme. Er is relatief veel lokale afzet van (vlees)producten, maar de productiviteit en winstgevendheid van productie blijven laag. De levensduur, robuustheid, karakter en zelfredzaamheid worden als de sterke punten van het ras genoemd door de veehouders.

Voor 32% van de ondervraagde Brandroodveehouders is de historie van de streek en/of de traditie van het gezin de belangrijkste reden om Brandrode Runderen te houden. Dat het fijne, vriendelijke dieren in de omgang zijn die makkelijk te houden zijn is voor 25% van de ondervraagden de tweede reden. Als derde reden wordt door 26% van de ondervraagden het houden van de dieren voor de vegetatie of het landschapsmanagement (bijv. begrazing van natuurweiden) genoemd.

Als het Brandrode Rund wordt vergeleken met de Holstein, dan wordt door de geïnterviewde Brandroodveehouders aangegeven dat de productie te laag is, maar dat de vruchtbaarheid, duurzaamheid, soberheid, robuustheid, gezondheid en het karakter van de koe beduidend hoger worden gescoord. De economische rendabiliteit wordt door 68% van de ondervraagden ook als een zwakte van het Brandrode Rund gekarakteriseerd ten opzichte van de Holstein.

Opinie Brandroodveehouder over hun bedrijf

Een derde van de ondervraagden verwacht niet te zullen groeien in de komende 5 jaar, qua aantal dieren. De rest verwacht meer dan te verdubbelen. 38% heeft initiatieven genomen tot het ontwikkelen van neventakken en/of vermarkting van rasgerelateerde producten (vlees, toerisme, non-food) en 43% heeft plannen hiervoor.

De beperkte grootte van het ras wordt als mogelijk probleem gezien voor het in stand houden van het Brandrode ras in de toekomst. Daarnaast wordt het uitbreken van dierziekten (MKZ) als potentieel gevaar gezien voor het voortbestaan van de Brandrode Runderen. De kansen voor de Brandrode Runderen liggen in de niche markt en in de inzet van de runderen bij natuurbeheer: "Breng de koe naar de inwoners van Nederland".

Opinie Brandroodveehouder over de omgeving

De veehouders zijn gevraagd naar de sociale, economische en/of culturele omgeving voor het houden van Brandrode Runderen. Zij gaven aan dat de samenwerking met andere Brandroodhouders vooral verloopt via uitwisseling van fokdieren (75%) en door het samenwerkingsverband binnen het stamboek (67%).

Volgens de Brandroodboeren waarderen met name toeristen, burens (welke geen agrariërs zijn) en natuur- of landschapsbeheerders het Brandrode Rund zeer. Van de Holstein-veehouders is grotendeels de indruk dat ze negatief tegenover het ras staan. De mening van inseminatoren en agrarische autoriteiten wordt als neutraal gezien.

"Mooie koeien, mooie kleur"

“Ideale koe voor onervaren houders”

Opinie veehouder over rasbehoud van Brandrood

De belangrijkste waarde van het Brandrode Rund is het uiterlijk en de kracht van de dieren. Ze kunnen gemakkelijk buiten blijven, waardoor veel natuurorganisaties de runderen graag in het natuurgebied willen. De waarde van het ras voor de maatschappij is de regionale identiteit in combinatie met natuur- en landschapsbeheer. Daarnaast is de rasvereniging actief in het promoten van het ras, waardoor de bekendheid van het Brandrode Rund toeneemt.

Voor de voortzetting van het gebruik van het Brandrode Rund op het veebedrijf geeft 90% van de ondervraagden aan dat het belangrijk is om technische assistentie te krijgen. Er moeten een fokprogramma en fokwaardeschatting worden opgezet en veehouders hebben behoefte aan stieradvies. Daarnaast is het verhogen van de bekendheid van het ras, inclusief zijn waarden en producten bij de consument, belangrijk, aldus 90% van de ondervraagden.

SWOT

Een SWOT-analyse wordt uitgevoerd om in kaart te brengen wat de sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen van een ras zijn.

Sterkten-zwakten

Het Brandrode Rund heeft een herkenbaar uiterlijk en is een sober, niet-veeleisend en winterhard dier. “Het Brandrode Rund” wordt als merknaam gevoerd en de rasvereniging/het stamboek is actief met een breed netwerk. Hierdoor wordt het Brandrode Rund niet gemakkelijk over het hoofd gezien.

De grootste zwakte van dit moment ligt bij de populatiegrootte. Het is (nog) een kleine populatie met een sterke groei in de laatste jaren. Door de groei kan er nauwelijks worden geselecteerd en er is aandacht nodig voor inteelt. Het voortbestaan van het ras is grotendeels afhankelijk van vrijwilligers en hobbyboeren. Doordat de afzet van producten met meerwaarde lastig is, kan de winstgevendheid en daarmee de duurzaamheid van hobby's te wensen overlaten.

Kansen-bedreigingen

De niet-conventionele functie van het Brandrode Rund is de grootste kans voor het ras om zich te onderscheiden van andere runderrassen. Het Brandrode Rund wordt onder andere

ingezet voor natuur- en landschapsbeheer, in multifunctionele landbouw, voor toerisme en op zorgboerderijen. Door het zacht aardige karakter is het de ideale koe voor het ‘koekroelen’. De startende veehouder/hobbyist is één van de belangrijkste doelgroepen voor dit ras; ook voor onervaren (hobby)houders is dit ras uitermate geschikt doordat het niet veeleisend is.

Er ligt een kans bij de verwaarding van speciale kwaliteitsproducten die gerelateerd zijn aan het Brandrode Rund. Dit kan de winstgevendheid en de naamsbekendheid positief beïnvloeden. Veranderingen in het Europese landbouwbeleid bieden ook kansen voor verwaarding van niet-productie-functies (in relatie tot duurzaamheid, milieu en biodiversiteit) en kan de positie van het Brandrode Rund (in de regio) verder versterken.

Een bedreiging voor het Brandrode ras is de kleine populatie, met geen eenduidig fokdoel voor ofwel dubbeldoel/vlees dan wel begrazing/natuurbeheer/zoogkoeien. Tevens vindt er nu nauwelijks selectie plaats omdat de populatie hard groeit. Hierdoor kan het ras zich ook niet ontwikkelen en specialiseren op een bepaalde inzet van de Brandrode runderen en zich niet blijvend onderscheiden van andere rassen zoals het ‘moeder-ras’ MRIJ. Als dit onderscheidend vermogen er niet is, en de productiviteit blijft laag, dan is de economische basis van het Brandrode Rund kwetsbaar in vergelijking met andere Nederlandse runderrassen. Het voortbestaan van het ras blijft dan afhankelijk van de inzet van hobbyhouders en het beleid van natuur- en landschapsorganisaties. Dit kan, op termijn, een bedreiging zijn van het ras.

Conclusies en Aanbevelingen

Het Brandrode Rund is een vriendelijk dier dat bij uitstek geschikt is voor natuur- en landschapsbeheer. De sterke kanten van dit rund liggen bij de lange levensduur, de sterke robuustheid, het lieve, rustige karakter en de zelfredzaamheid. Het is een koe die niet veeleisend is en winterhard is, waardoor ze makkelijk het jaarrond buiten kan blijven. Het Brandrode Rund is een sobere koe, voor iedereen die eens wat aparts wil.

Het wordt aanbevolen om een fokprogramma verder te ontwikkelen, met een duidelijk fokdoel en een fokkerijstructuur. Hierbij kan gedacht worden aan het gebruiken van fokcirkels. Door stamboekregistratie te stimuleren en missende afstammingsinformatie aan te vullen, zullen er meer gegevens van meer dieren beschikbaar komen voor de fokkerij en het beheer van de populatie.

Er ligt een grote kans in het promoten van het ras naar een brede groep (potentiële) belangstellenden voor het houden van Brandrode vee, maar ook naar de afzet van rasgebonden producten. Het ontwikkelen van niche markten, het benutten van de cultuurhistorische waarde van het ras en het uitdragen van de merknaam "Het Brandrode Rund" kunnen hierbij van nut zijn.

Colofon

Deze brochure is samengesteld door Yvette de Haas, maar de inzet van Rita Hoving-Bolink, Myrthe Maurice-van Eijndhoven, Debbie Bohte-Wilhelmus, Henk Sulkers en Sipke-Joost Hiemstra is essentieel geweest voor het tot stand komen van deze brochure. Meer informatie over het EURECA-project kunt u vinden op de website: www.regionalcattlebreeds.eu. Veeteelt wordt bedankt voor de verstrekking van de foto's. De geïnterviewde veehouders, Stichting het Brandrode Rund en CRV worden bedankt voor het verstrekken van de benodigde gegevens.

Ontwerp en opmaak: Wageningen UR, Communication Services

Contactgegevens:

Sipke-Joost Hiemstra

Email: SipkeJoost.Hiemstra@wur.nl, tel.: 0320-238 009

Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN)

Postbus 16, 6700 AA Wageningen

De totstandkoming van deze brochure is gesubsidieerd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (WOT-03-436) en door de Europese Commissie.

Action EURECA 012 AGRI GEN RES 870/2004 receives financial support from the European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, under Council Regulation (EC) No 870/2004